



Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Financiële tegenslagen in de coronacrisis

De financiële gevolgen voor huishoudens en verschillen naar werksituatie

In opdracht van platform
 **Wijzer in geldzaken**

Financiële tegenslagen in de coronacrisis

De financiële gevolgen voor huishoudens en verschillen naar werksituatie

Auteurs:

Joanne Bosch

Cora van Horsen

Nibud, januari 2021

In opdracht van platform Wijzer in geldzaken

Inhoud

Samenvatting en conclusies 3

1. Inleiding 5
 - 1.1 Doel- en vraagstelling 5
 - 1.2 Leeswijzer 5
2. Financiële gevolgen 6
 - 2.1 Getroffen door de coronacrisis: urenverlies en inkomensterugval 6
 - 2.2 Moeite met rondkomen 7
 - 2.3 Zorgen 8
3. Verschillen tussen werksituaties 9
 - 3.1 Getroffenen in verschillende werksituaties 9
 - 3.2 Moeite met rondkomen 11
 - 3.3 Zorgen 12
4. Financieel kwetsbaar in de crisis 13
 - 4.1 Leeftijd 13
 - 4.2 Inkomen 14
 - 4.3 Opvangen van financiële tegenvallers 15
 - 4.4 Moeite met rondkomen 16
 - 4.5 Betaalproblemen 17
5. Omgaan met geldproblemen 19
 - 5.1 Opvangen van inkomensterugval 19
 - 5.2 Hulp bij financiële problemen 19

Bijlage 1 | Onderzoeksverantwoording 23

Samenvatting en conclusies

In november 2020 heeft het Nibud in opdracht van Wijzer in geldzaken onderzoek gedaan naar de vraag hoe huishoudens er financieel voorstaan en welke financiële gevolgen zij ondervinden van de coronacrisis. Door middel van een online survey onder in totaal 1.907 respondenten hebben we de volgende vragen beantwoord:

1. Wat zijn de financiële gevolgen van de coronacrisis voor huishoudens in het algemeen?
2. In hoeverre verschillen de gevolgen tussen mensen in verschillende werksituaties?
3. Hoe kwetsbaar zijn de mensen die te maken hebben met een inkomensterugval?
4. Hoe gaan mensen om met financiële problemen als gevolg van deze crisis?

Het onderzoek volgt op drie eerdere peilingen die het Nibud sinds het begin van de crisis in 2020 heeft uitgevoerd. In dit onderzoek besteden we, net als in de peiling van juli 2020, specifiek aandacht aan de gevolgen voor mensen in verschillende werksituaties.

Huishoudens voelen nog steeds de gevolgen van de coronacrisis

Over het algemeen zien we ongeveer hetzelfde beeld als in de eerdere peilingen. Ongeveer een vijfde van de mensen heeft te maken met een inkomensterugval sinds het begin van de coronacrisis. Mensen ondervinden over het algemeen geen grote financiële problemen. Zij lijken voornamelijk in staat te zijn de inkomensterugval zelf op te vangen, al dan niet geholpen door de steunmaatregelen van de overheid. Het aandeel mensen dat aangeeft moeilijk te kunnen rondkomen is vergelijkbaar met de periode voor de crisis. Het valt echter te verwachten dat na verloop van tijd meer huishoudens in financieel zwaar weer terecht komen. De crisis duurt voort en op basis van eerdere ervaringen weten we dat nog jaren na het begin van een crisis het aantal mensen met financiële problematiek kan oplopen.

Werknemers met een flexibel dienstverband en zelfstandigen worden het hardst getroffen door de crisis

Hoewel grote problemen over het geheel genomen uit lijken te blijven, zijn er wat dat betreft wel verschillen tussen werksituaties. In vergelijking met werknemers met een vast of tijdelijk dienstverband worden werknemers met een flexibel dienstverband, zzp'ers en ondernemers vaker getroffen door de coronacrisis. Bijna de helft van hen heeft te maken met urenverlies en/of een inkomensterugval (respectievelijk 44, 50 en 47 procent). Er zijn aanwijzingen dat werknemers met een flexibel dienstverband nu meer financiële problemen ondervinden. Zij geven vaker dan ten tijde van de laatste peiling in juli 2020 aan dat ze moeite hebben met rondkomen.

Jongeren zijn in het bijzonder kwetsbaar

Met name jongeren zijn getroffen door de coronacrisis. Van de jongeren tussen de 18 en 24 jaar is 43 procent minder uren gaan werken en/of heeft te maken met een inkomensterugval. Jongeren zijn extra kwetsbaar omdat ze over het algemeen een lager inkomen hebben en vaker werken in een flexibel dienstverband.

Mensen die getroffen zijn door de crisis zijn financieel kwetsbaarder dan anderen

Mensen die getroffen zijn door de crisis zijn kwetsbaarder dan anderen. Zij hebben een iets lager inkomen en minder spaargeld. We zien ook dat ze minder makkelijk kunnen rondkomen dan mensen die niet getroffen zijn door de crisis en vaker betalingsachterstanden hebben.

Mensen blijven ondanks de crisis sparen

De meeste mensen blijven, ook als ze getroffen zijn door de coronacrisis, nog steeds sparen. In vergelijking met degenen die niet te maken hebben met een inkomensterugval, sparen zij wel minder vaak. Degenen die wel sparen, sparen bovendien minder dan mensen die niet getroffen zijn. Blijkbaar heeft een deel van de mensen met een inkomensterugval nog (beperkte) mogelijkheden om geld opzij te zetten. Mogelijk hebben zij vanwege steunmaatregelen nog enige financiële ruimte. Dat kunnen we op basis van dit onderzoek echter niet vaststellen.

Mensen verwachten een periode zonder inkomsten te kunnen opvangen, maar de buffers zijn klein

Bijna een derde (28 procent) van de respondenten heeft naar eigen zeggen onvoldoende geld achter de hand om vier maanden zonder inkomsten op te kunnen vangen. Met name werknemers met een flexibel dienstverband hebben vaker geen buffer.

Wanneer we kijken naar het direct beschikbaar vermogen (spaargeld en beleggingen), dan heeft de helft van alle respondenten echter € 7.500 of minder aan spaargeld. In totaal heeft 31 procent van de respondenten minder dan € 2.500 aan spaargeld.

Werknemers met een flexibel dienstverband maken zich meer zorgen over hun financiën

Over het algemeen geldt dat mensen zich nog steeds meer zorgen maken over hun gezondheid dan over hun financiële situatie of over het feit dat ze geen leuke dingen meer kunnen doen. Een kleine groep mensen (8 procent) maakt zich veel zorgen over hun financiën, bijna een kwart (23 procent) maakt zich veel zorgen over hun gezondheid of de gezondheid van hun naasten en 13 procent maakt zich veel zorgen over het feit dat zij geen leuke dingen meer kunnen doen, zoals uitgaan of op vakantie gaan.

Mensen zijn niet bekend met beschikbare hulp, maar zijn wel bereid die te accepteren

Ongeveer een derde van de respondenten weet waar zij terecht kunnen in geval van financiële problemen. Anderen verwachten de hulp wel te kunnen vinden als ze die nodig zouden hebben. De meesten mensen geven ook aan dat ze hulp zouden zoeken voordat ze in de problemen komen. Opvallend is dat juist de mensen die getroffen zijn vaker aangeven dat de kans klein is dat ze actief hulp zouden zoeken bij geldzorgen.

Ook zzp'ers geven vaker aan dat ze niet zelf actief hulp zoeken bij geldproblemen. De meeste mensen zouden echter wel hulp accepteren als het wordt aangeboden. Het is dus belangrijk om de groepen die niet zelf op zoek gaan naar hulp, actief te benaderen en te wijzen op de hulp die voorhanden is.

1. Inleiding

De coronacrisis die in maart 2020 begon heeft grote gevolgen voor de economie. Er is sprake van een stijging van de werkloosheid, veel zelfstandig ondernemers hebben te maken met minder opdrachten en veel bedrijven ontvangen al maanden overheidssteun, onder andere om loonkosten te kunnen blijven betalen. Het Nibud heeft sinds het begin van de crisis drie keer onderzocht hoe huishoudens er financieel voorstonden, hoe zij een inkomensterugval opvingen en wat hun verwachtingen waren voor de toekomst. De laatste peiling dateert van juli 2020. In opdracht van Wijzer in geldzaken hebben we nu voor de vierde keer onderzoek gedaan naar de financiële gevolgen van de coronacrisis voor Nederlandse huishoudens.

1.1 Doel- en vraagstelling

Met dit onderzoek geven we inzicht in de financiële gevolgen van de coronacrisis voor burgers. Het onderzoek is uitgevoerd in november 2020, nog voor de tweede lockdown eind december. We hebben in dit onderzoek, net als in juli 2020, specifiek gekeken naar de verschillen tussen mensen in verschillende werksituaties.

We onderzoeken de gevolgen van de coronacrisis aan de hand van vier vragen:

1. Wat zijn de financiële gevolgen van de coronacrisis voor huishoudens in het algemeen?
2. In hoeverre verschillen de gevolgen tussen mensen in verschillende werksituaties?
3. Hoe kwetsbaar zijn de mensen die te maken hebben met een inkomensterugval?
4. Hoe gaan mensen om met financiële problemen als gevolg van deze crisis?

We gaan daarbij in op de vraag in hoeverre mensen te maken hebben met een inkomensterugval sinds de uitbraak van de coronacrisis, hoe zij hiermee omgaan en in hoeverre dit belemmeringen oplevert in termen van rondkomen en betalingsachterstanden. We maken daarbij waar mogelijk onderscheid tussen werknemers met een vast of tijdelijk contract, werknemers met een flexibel dienstverband en zelfstandigen.

1.2 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beantwoorden we de eerste onderzoeksvraag en beschrijven we de financiële gevolgen van de coronacrisis in het algemeen. We baseren ons daarbij op een groep van 1.317 respondenten, representatief voor Nederland op geslacht, leeftijd, inkomen en werksituatie. Deze groep duiden we in het vervolg van het rapport aan met algemene steekproef¹.

In hoofdstuk 3 gaan we nader in op de vraag in hoeverre deze gevolgen verschillen al naar gelang de werksituatie van mensen. Om deze vergelijking te kunnen maken hebben we een aanvullende steekproef onder zelfstandigen en werknemers met een flexibel dienstverband benaderd. Hoofdstuk 4 gaat over de situatie van de mensen die sinds het begin van de coronacrisis minder uren zijn gaan werken of te maken hebben met inkomensterugval. In hoofdstuk 5 kijken we naar de strategieën die mensen hanteren om inkomensterugval op te vangen, in hoeverre zij weten welke hulp voorhanden is en of ze verwachten gebruik te maken van deze hulp.

¹ Een uitgebreide beschrijving van de steekproef en een onderzoeksverantwoording staan in Bijlage 1

2. Financiële gevolgen

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag in hoeverre mensen negatieve financiële gevolgen van de coronacrisis ondervinden. We kijken daarbij naar het aantal mensen dat minder is gaan werken en/of te maken heeft met een inkomensterugval. Daarnaast gaan we in op de vraag in hoeverre mensen moeite hebben om rond te komen en in hoeverre ze zich (financiële) zorgen maken.

Over het algemeen zien we ongeveer hetzelfde beeld als in de coronabarometer van het Nibud van juli 2020² wat betreft urenverlies, inkomensterugval, rondkomen en financiële zorgen. Nog steeds lijkt de groep die moeilijk rond kan komen niet veel groter dan in de periode voor de crisis. Zeer waarschijnlijk dempen de steunmaatregelen van de overheid de negatieve effecten van de crisis. Daarbij valt op basis van de ervaringen met de crisis in 2008 te verwachten dat de financiële gevolgen voor huishoudens in termen van financiële problematiek en schulden pas later echt zichtbaar worden. Zo bleef ook nog jaren na het begin van de economische crisis in 2008 het aantal aanvragen voor schuldhelpverlening sterk stijgen³.

2.1 Getroffen door de coronacrisis: urenverlies en inkomensterugval

Tabel 1 Urenverlies en inkomensterugval

	Aantal	%	Totaal	%
Urenverlies	289	22	1.317	100
Inkomensterugval	237	18	1.317	100
Totaal getroffen	363	28	1.317	100

In tabel 1 is te zien dat 22 procent van de respondenten minder uren is gaan werken sinds het begin van de coronacrisis. Niet iedereen is minder uren gaan werken: 14 procent van de respondenten is juist meer uren gaan werken sinds het begin van de coronacrisis. In juli 2020 was dit ongeveer hetzelfde. Toen gaf 24 procent aan minder uren te werken en 17 procent meer uren te werken dan voor het begin van de coronacrisis. Het aandeel respondenten dat aangeeft minder inkomsten te hebben dan aan het begin van de coronacrisis is 18 procent. Dit is vergelijkbaar met wat we zagen in de eerdere peilingen (Tabel 2).

Tabel 2 Aandeel respondenten met inkomensterugval in maart, juni, mei en november 2020

	% respondenten
Maart (n=1.023)	18
Mei n=1.050)	19
Juli (n=1.270)	15
November (n=1.317)	18

In totaal heeft in november 2020 28 procent van de respondenten te maken met een verlies aan uren en/of een verlies aan inkomsten sinds het begin van de coronacrisis. In het vervolg van dit rapport spreken we dan van de groep mensen die getroffen is door de coronacrisis.

² Nibud, *Coronabarometer*, juli 2020

³ <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Rapport-2014-Overkoepelende-blik-op-de-omvang-en-preventie-van-schulden-in-Nederland.pdf>

Niet alle mensen die te maken hebben met urenverlies ervaren ook een terugval in inkomsten. Van de respondenten die minder uren zijn gaan werken heeft 44 procent niet te maken met een inkomensterugval. Mogelijk zijn dit mensen die gebruikmaken van de steunmaatregelen of van wie het loon wordt doorbetaald omdat de werkgever gebruikmaakt van de NOW. Hier kunnen we op basis van dit onderzoek echter geen harde uitspraken over doen.

2.2 Moeite met rondkomen

Tabel 3 Moeite met rondkomen

Rondkomen	Aantal	%
Gemakkelijk	930	71
Moeilijk	387	29
Totaal	1.317	100

Iets minder dan een derde (29 procent) van de respondenten geeft aan (enigszins) moeilijk rond te komen. Dit percentage is vergelijkbaar met de vorige coronapeilingen en ook met onderzoek van het Nibud voor de coronacrisis⁴. Eén op de vijf (20 procent) respondenten geeft wel aan nu moeilijker rond te kunnen komen dan in de periode voor de coronacrisis. Ook dit percentage is vergelijkbaar met de situatie in juli 2020. Het is op basis van deze peiling niet vast te stellen of dit betekent dat mensen die al moeilijk rond konden komen voor de crisis nu nog moeilijker rond kunnen komen of dat dit om een andere groep gaat.

Tabel 4 Buffer om 4 maanden zonder inkomen op te vangen

Buffer	Aantal	%
Heeft buffer	943	72
Heeft geen buffer	374	28
Totaal	1.317	100

Bijna driekwart (72 procent) van de respondenten geeft aan een voldoende geld achter de hand te hebben om vier maanden zonder inkomsten op te kunnen vangen. Het antwoord op deze vraag is een inschatting van de respondent zelf. We hebben daarbij geen concreet bedrag gegeven, omdat per persoon of huishouden kan verschillen wat mensen nodig hebben om rond te kunnen komen.

Wanneer we kijken naar het direct opneembare vermogen van mensen (geld uit spaargeld en beleggingen) dan zien we dat ongeveer de helft van de respondenten € 7.500 of minder direct opneembaar vermogen heeft.⁵ In totaal heeft 31 procent minder dan € 2.500 direct opneembaar vermogen. Opvallend is dat ook een deel van de mensen die minder dan € 7.500 achter de hand hebben, ook aangeeft het vier maanden zonder inkomen te kunnen uitzingen. Mogelijk houden zij daarbij wel rekening met een vorm van inkomensondersteuning zoals een uitkering.

⁴ <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/rapport-geldzaken-in-de-praktijk-2018-2019/>

⁵ De mediaan van direct opneembaar spaargeld is € 7.500. De mediaan is het middelste getal in de reeks, dit betekent dus dat er evenveel mensen zijn die minder dan € 7.500 aan spaargeld hebben, als dat er mensen zijn die meer dan € 7.500 aan spaargeld hebben. We hebben ervoor gekozen om de mediaan en niet het gemiddelde te rapporteren. Mensen met heel veel vermogen trekken het gemiddelde erg omhoog, waardoor het beeld verstoord raakt.

Tabel 5 Moeite met ronkomen naar buffer

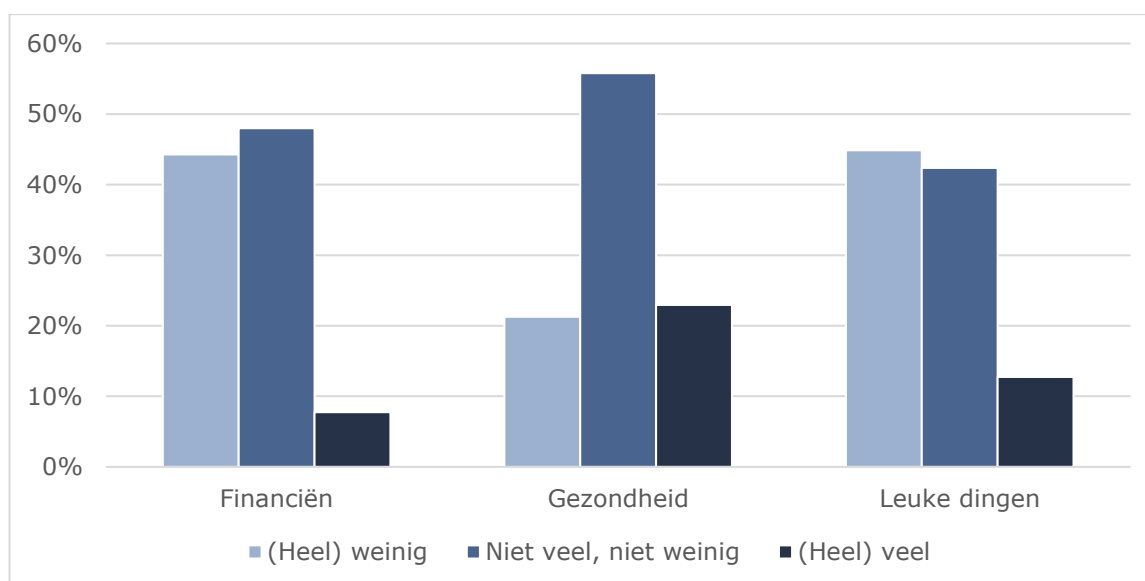
	Heeft buffer%	Heeft geen buffer%
Ik kom gemakkelijk rond (n=930)	83	17
Ik kom moeilijk rond (n=387)	45	55
Totaal (n=1.317)	72	28

Van de mensen die aangeven moeilijk rond te kunnen komen, geeft 55 procent aan niet voldoende geld achter de hand te hebben om vier maanden zonder inkomen op te kunnen vangen (Tabel 5). Bij mensen die makkelijk rondkomen ligt dat percentage een stuk lager (17 procent). Opvallend is dat nog 45 procent van de mensen die moeilijk rond kunnen komen aangeeft wel vier maanden zonder inkomen te kunnen opvangen. Ook hier geldt dat zij mogelijk rekening houden met een vorm van inkomensondersteuning bij het wegvallen van inkomen.

2.3 Zorgen

Naast de vraag naar de financiële situatie van mensen, hebben we ook gevraagd in hoeverre mensen zich zorgen maken over hun financiën, hun gezondheid en/of het feit dat zij geen leuke dingen meer kunnen doen, zoals uitgaan of op vakantie gaan. In Figuur 1 is te zien in welke mate mensen zich zorgen maken over genoemde zaken.

Figuur 1 Zorgen om financiën, gezondheid en leuke dingen (n=1.317)



In Figuur 1 zien we dat mensen zich over het geheel genomen meer zorgen maken over hun gezondheid en die van hun naasten dan over financiën of het niet kunnen doen van leuke dingen. Dit komt overeen met het beeld uit andere peilingen, waarin we ook zagen dat mensen zich vooral zorgen maakten over hun gezondheid. Bijna 90 procent van de mensen maakt zich weinig tot een beetje zorgen om hun financiën.

3. Verschillen tussen werksituaties

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de gevolgen van de coronacrisis voor de verschillende werksituaties. We gaan hierbij opnieuw in op zaken als inkomensterugval en verlies in uren. Net als in de onderzoeken eerder dit jaar, zien we dat vooral werknemers met een flexibel dienstverband, zzp'ers en ondernemers zijn getroffen door de coronacrisis. Werknemers met een flexibel dienstverband maken zich daarbij iets meer zorgen over hun financiën dan de andere groepen. Dit is niet verrassend gezien de onzekere werk- en inkomenspositie waarin deze groepen zich normaal gesproken al bevinden.

In het begin van de crisis zagen we ook een sterke stijging van de werkloosheid. Het waren in die tijd vooral de mensen met tijdelijke en flexibele dienstverbanden die werkloos werden. De werkloosheid steeg vanaf maart dan ook van 2,9 procent naar 4,5 procent in juli 2020⁶. UWV constateerde in het najaar van 2020 dat deze snelle stijging na april al afzwakte, zeer waarschijnlijk vanwege de steunmaatregelen van de overheid⁷. Door de financiële compensatie via de NOW-regeling konden zij personeel in dienst houden. Bovendien kregen werkgevers die gebruikmaakten van de NOW en toch tot ontslag overgingen een boete van 50 procent van de loonsom. Deze boetebepaling is vanaf oktober afgeschaft. UWV verwacht dan ook dat hierdoor en door het voortduren van de crisis ook werknemers met een vast dienstverband vaker werkloos worden en dus te maken krijgen met een terugval in inkomen. In dit onderzoek, dat in november 2020 uitgevoerd is, is het nog te vroeg om hier iets van te kunnen zien.

We zien nog steeds dat vooral werknemers met een flexibel dienstverband meer moeite hebben met rondkomen en zich meer zorgen maken over hun financiële situatie. Er is daarbij zelfs sprake van een stijging; een groter aandeel werknemers met een flexibel dienstverband geeft aan moeilijker rond te kunnen komen dan in juli 2020.

3.1 Getroffenen in verschillende werksituaties

In vergelijking met werknemers met een tijdelijk of vast dienstverband blijken zzp'ers, werknemers met een flexibel dienstverband en ondernemers vaker getroffen door de coronacrisis. Figuur 2 toont het aandeel mensen dat getroffen is naar werksituatie.

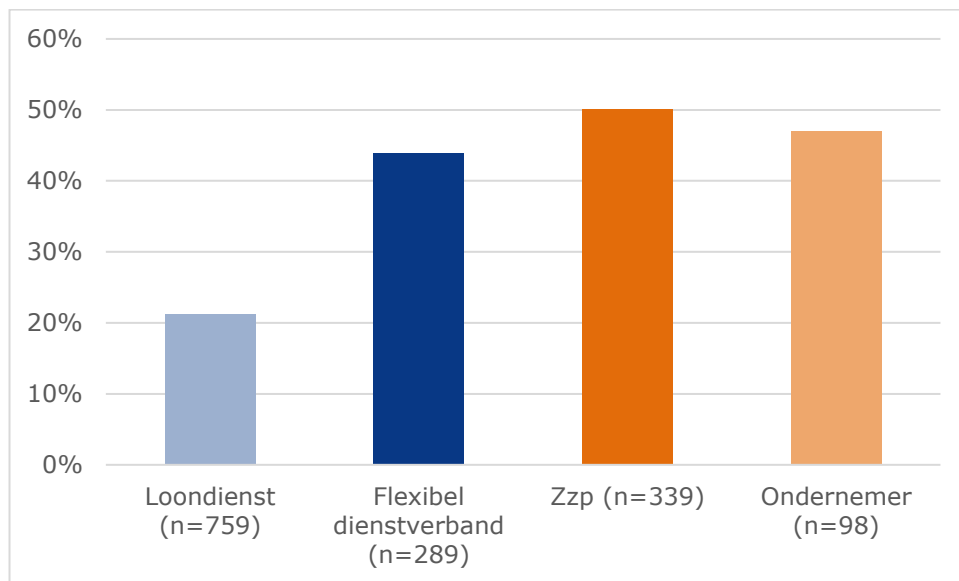
Van de werknemers met een flexibel dienstverband heeft 44 procent te maken met urenverlies en/of een inkomensterugval. Bij ondernemers is dat 47 procent en bij zzp'ers zelfs 50 procent. Van alle mensen met een tijdelijk of vast dienstverband⁸ is 21 procent getroffen door urenverlies of een inkomensterugval.

⁶ <https://opendata.cbs.nl/statline/?dl=44A23#/CBS/nl/dataset/80590ned/table>

⁷ <https://www.uwv.nl/overuwv/Images/ukv-2020-9-volumeontwikkelingen-najaar-2020.pdf>

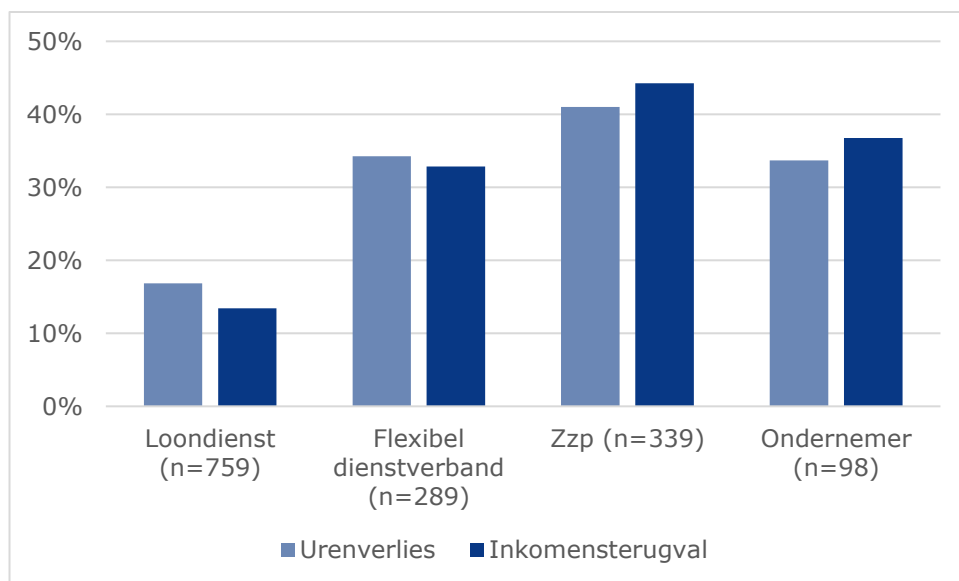
⁸ In de tabellen en figuren duiden we de werknemers met een tijdelijk of vast dienstverband omwille van de leesbaarheid van de tabellen aan met 'loondienst'.

Figuur 2 Percentage mensen getroffen door coronacrisis naar werksituatie



Wanneer we kijken naar hoe mensen getroffen zijn door de crisis, dan blijkt dat niet iedereen met urenverlies ook te maken heeft met een inkomensterugval of omgekeerd. Het valt op dat onder werknemers (loondienst en flexibel dienstverband) meer mensen te maken hebben met urenverlies dan met een inkomensterugval. Het verlies aan uren wordt bij deze groep hoogstwaarschijnlijk opgevangen door de steunmaatregelen. Werknemers van wie de werkgever gebruikmaakt van de NOW-regeling gaan er mogelijk, ondanks urenverlies, niet op achteruit qua inkomen. Bij zzp'ers en ondernemers is dat precies andersom. Deze groep heeft vaker te maken met een inkomensterugval dan met urenverlies.

Figuur 3 Percentage mensen met urenverlies en inkomensterugval naar werksituatie



De verschillen tussen werksituaties zijn groot, zowel bij urenverlies als bij inkomensterugval. Van de mensen met een tijdelijk dienstverband is 17 procent minder

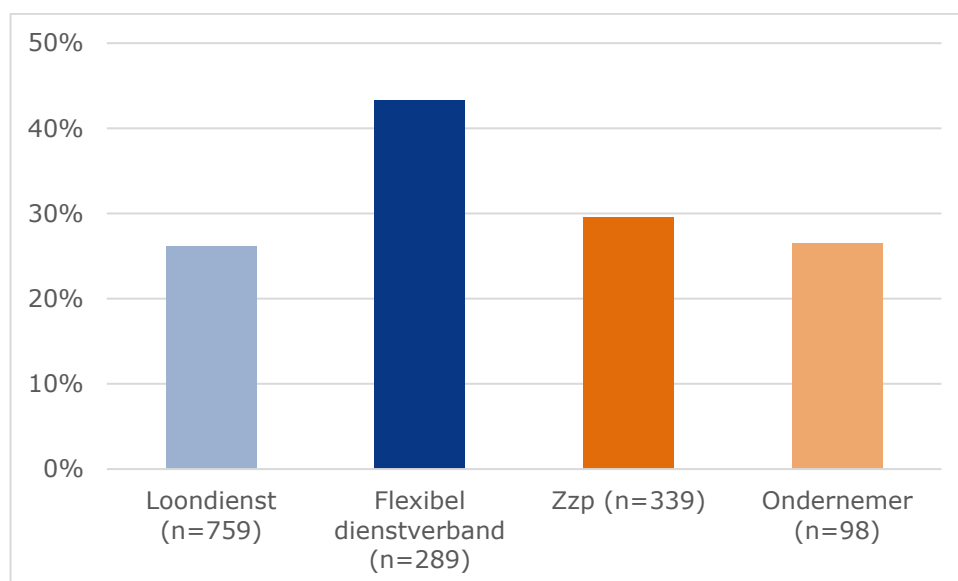
uren gaan werken, tegenover 34 procent van de werknemers met een flexibel dienstverband, 41 procent van de zzp'ers en 34 procent van de ondernemers.

Van de zzp'ers, ondernemers en werknemers met een flexibel dienstverband is respectievelijk 44 procent, 37 procent en 33 procent minder gaan verdienen sinds februari 2020. Dat is een fors groter aandeel dan de groep werknemers met een tijdelijk of vast dienstverband die aangeeft minder te verdienen dan voor de crisis (13 procent).

3.2 Moeite met rondkomen

Wanneer we kijken naar de mate waarin werkenden moeite hebben met rondkomen, dan zien we dat vooral werknemers met een flexibel arbeidscontract hier vaker moeite mee hebben (43 procent). Dat aandeel is niet alleen groter dan het aandeel werknemers met een vast of tijdelijk dienstverband (26 procent), maar ook in vergelijking met zzp'ers (30 procent) en ondernemers (27 procent). Het aantal werknemers met een flexibel dienstverband dat moeilijk rond kan komen is bovendien gestegen sinds juli. In de peiling in juli zei 36 procent van de werknemers met een flexibel dienstverband moeilijk rond te kunnen komen, nu is dat 43 procent.

Figuur 4 Percentage mensen die moeite hebben met rondkomen naar werksituatie



Werknemers met een flexibel dienstverband hebben ook minder vaak een buffer. Ruim een derde van de werknemers met een flexibel dienstverband heeft geen buffer om vier maanden zonder inkomen op te vangen, tegen ongeveer een kwart van de werknemers met een vast of tijdelijk dienstverband en zzp'ers.

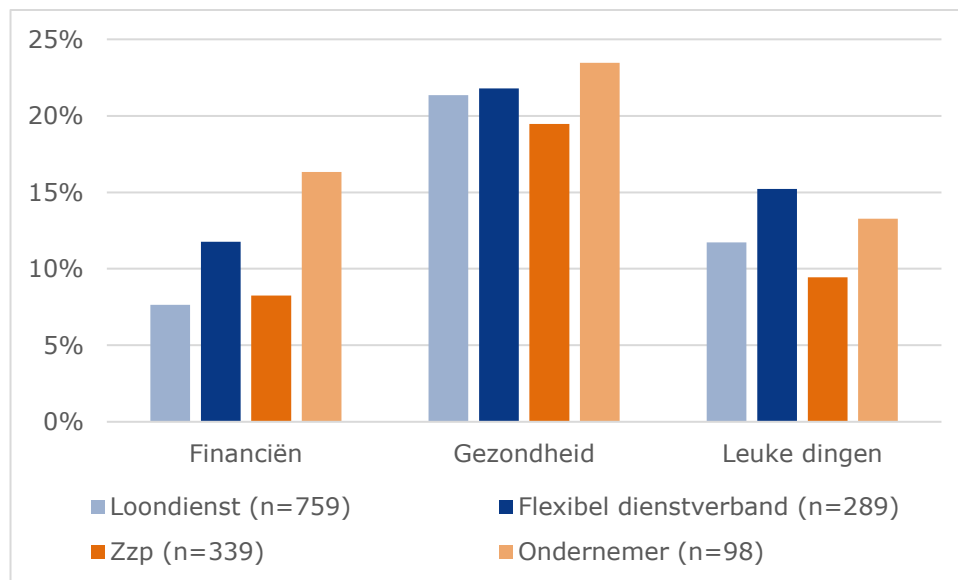
Tabel 6 Buffer naar werksituatie

Werksituatie	Heeft buffer	%	Heeft geen buffer	%	Totaal	%
Loondienst	556	73	203	27	759	100
Flexibel dienstverband	189	65	100	35	289	100
Zzp	254	75	85	25	339	100
Ondernemer	83	85	15	15	98	100
Totaal	1.082	73	403	27	1.485	100

3.3 Zorgen

Wanneer we kijken naar de mate waarin mensen in de verschillende werksituaties zich zorgen maken over hun financiën, gezondheid of het feit dat ze geen leuke dingen meer kunnen doen, dan blijken de verschillen minder groot. In Figuur 5 is te zien welk aandeel van de mensen in de verschillende werksituaties zich hierover veel zorgen maakt.

Figuur 5 Percentage dat zich veel zorgen maakt naar werksituatie



Het lijkt erop dat werknemers met een flexibel dienstverband zich iets vaker veel zorgen maken over hun financiën dan werknemers met een vast of tijdelijk dienstverband en dan zelfstandigen. De ondervraagde ondernemers maken zich ook relatief vaak veel zorgen. De groepen zijn te klein om op significantie te testen. Alle groepen maken zich in vergelijkbare mate zorgen over hun eigen gezondheid en de gezondheid van hun naasten en over de vraag of ze nog leuke dingen kunnen doen.

4. Financieel kwetsbaar in de crisis

De mensen die getroffen zijn door de coronacrisis lijken kwetsbaarder dan anderen. Zij hebben een iets lager inkomen en minder spaargeld. We zien ook dat ze minder makkelijk kunnen rondkomen dan mensen die niet getroffen zijn door de crisis en vaker betalingsachterstanden hebben. Opvallend is wel dat de mensen die getroffen zijn net zo vaak als anderen aangeven dat zij vier maanden zonder inkomsten kunnen opvangen. Mogelijk zijn deze mensen al meer gewend om te gaan met een wisselend inkomen of onderschatten zij de 'ernst' van de financiële situatie. Dit onderzoek biedt hiervoor geen sluitende verklaring.

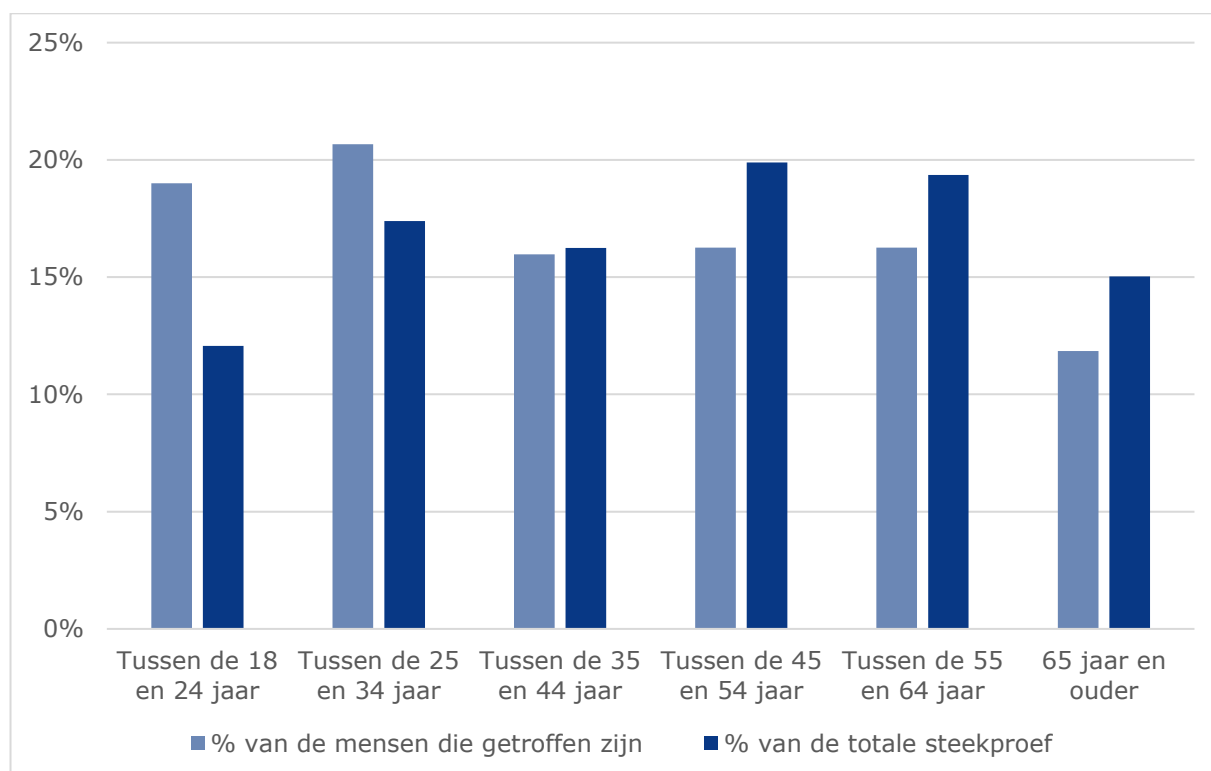
In dit hoofdstuk gaan we nader in op de kenmerken van de mensen die te maken hebben met urenverlies of een inkomensterugval als gevolg van de coronacrisis. Daarbij kijken we naast achtergrondkenmerken als leeftijd en inkomen ook naar spaargeld en buffers.

4.1 Leeftijd

Wanneer we kijken naar leeftijd, dan blijken jongeren in het bijzonder getroffen te zijn door de coronacrisis. Van de jongeren tussen de 18 en 24 jaar is 43 procent getroffen door de coronacrisis.

In figuur 6 zien we dat van de totale groep getroffenen 19 procent jonger is dan 24 jaar en 21 procent is tussen de 25 en 34 jaar. Bijna 40 procent van de groep getroffenen jonger is dan 35 jaar. Een deel hiervan is te verklaren doordat jongeren over het algemeen relatief meer in flexibele dienstverbanden werken (42 procent van de respondenten tussen de 18 en 24 jaar heeft een flexibel dienstverband). Van de respondenten tussen 25 en 34 jaar is dat 22 procent.

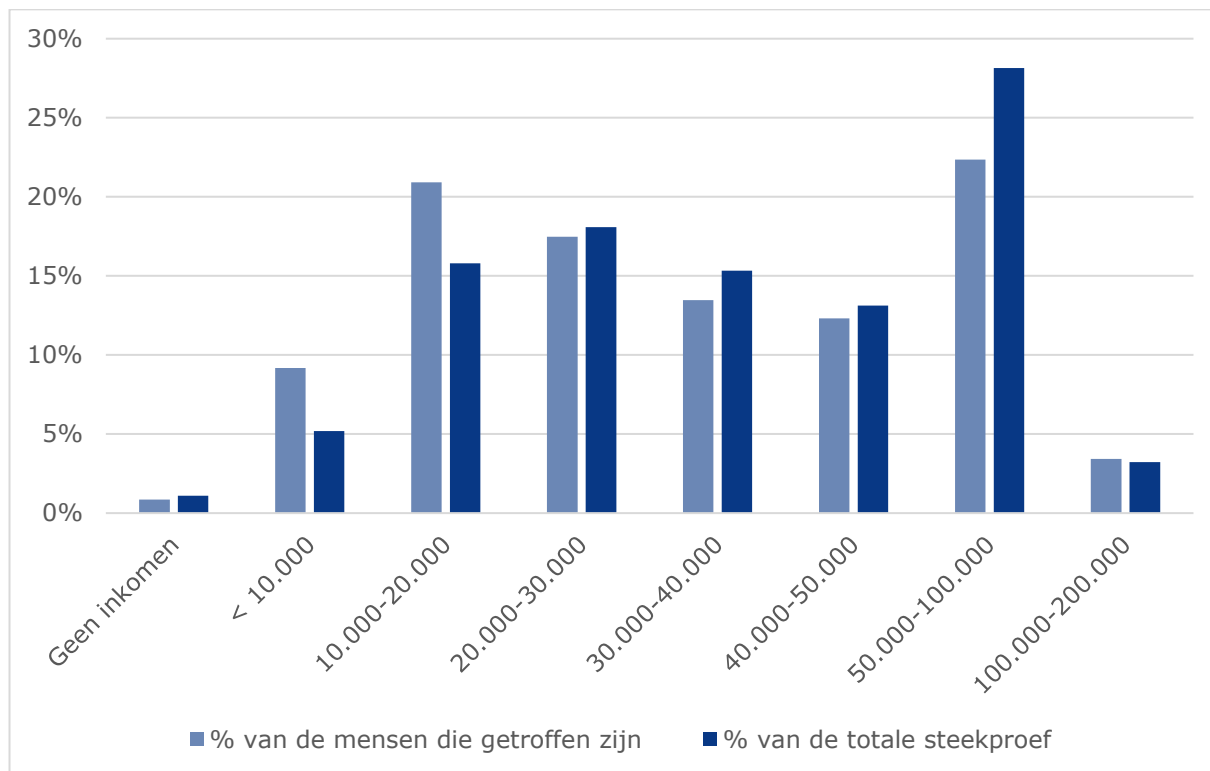
Figuur 6 Percentage mensen getroffen naar leeftijd (n=1.1317)



4.2 Inkomen

Het huishoudinkomen⁹ van de mensen die door de coronacrisis getroffen zijn, ligt gemiddeld iets lager dan dat van de mensen die niet getroffen zijn. Figuur 7 toont het aandeel getroffenen naar huishoudinkomen ten opzichte van het aandeel van de inkomenscategorie in de totale steekproef. Daarbij zien we dat met name de lagere inkomensgroepen (tot € 20.000 per jaar) naar verhouding vaker getroffen zijn door de crisis.

Figuur 7 Percentage mensen getroffen naar huishoudinkomen in euro's per jaar (n=1.1317)

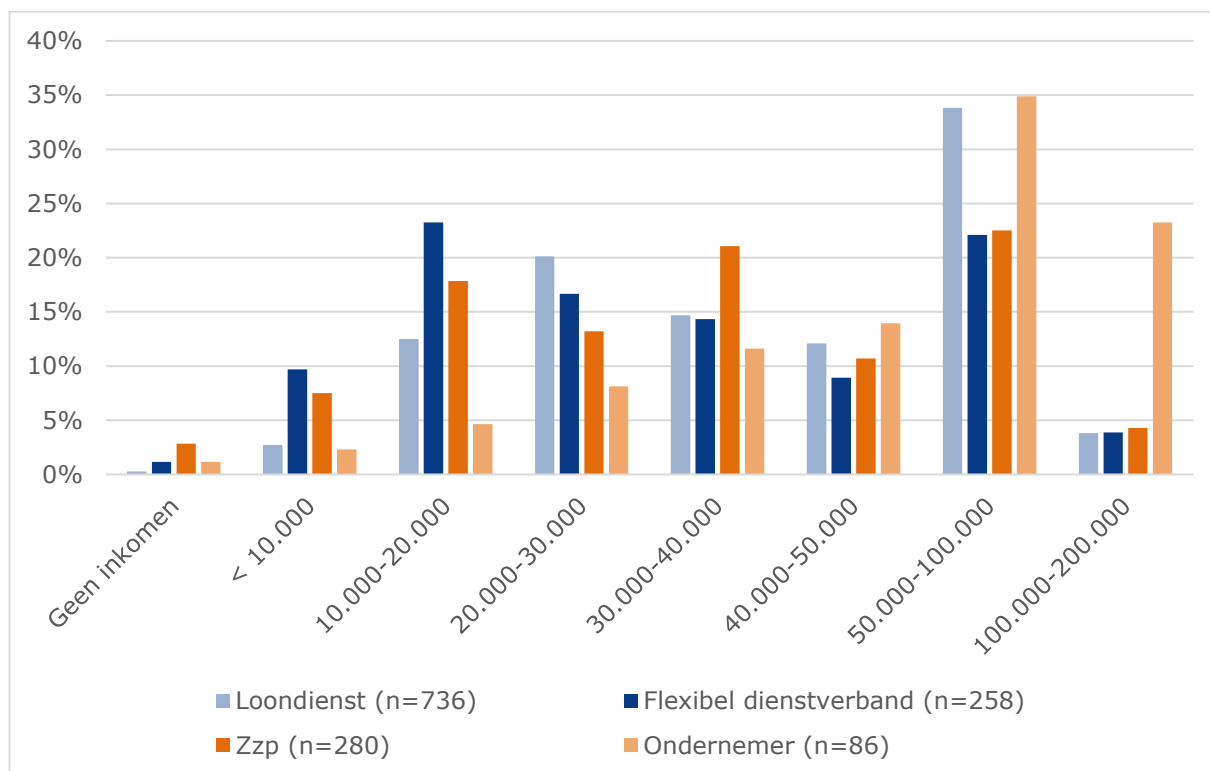


Van de mensen die getroffen zijn, heeft 9 procent een huishoudinkomen van minder dan € 10.000 per jaar en 21 procent een huishoudinkomen van tussen de € 10.000 en € 20.000 per jaar, terwijl respectievelijk 5 procent en 16 procent van de totale groep aan respondenten tot deze inkomensgroepen behoort. De mediaan van het huishoudinkomen per jaar van de mensen die zijn getroffen is € 30.000, de mediaan van alle respondenten is € 37.500. Dat betekent dat een groter aandeel van de mensen die getroffen zijn dan in de totale groep, een inkomen lager dan € 37.500 hebben. Hierbij moeten we de kanttekening maken dat we weten dat het inkomen van de getroffenen lager ligt, maar niet of dit al bij de start van de coronacrisis zo was of dat dit een gevolg van de crisis is. Dit doet overigens niets af aan de uitkomst dat de mensen die getroffen zijn door de crisis op dit moment financieel kwetsbaarder zijn dan anderen.

Wanneer we kijken naar huishoudinkomen in relatie tot werksituatie (Figuur 8), dan zien we bovendien dat werknemers met een flexibel dienstverband en zzp'ers oververtegenwoordigd zijn in de lage inkomensgroepen. Uit het vorige hoofdstuk weten we al dat juist deze groepen vaker getroffen zijn door de crisis.

⁹ We hebben gevraagd naar huishoudinkomen. Dat betekent dat daarin ook het inkomen van een eventuele partner is meegenomen.

Figuur 8 Percentage mensen per inkomenscategorie naar werksituatie (n=1.485)



4.3 Opvangen van financiële tegenvallers

Wanneer we kijken naar de financiële kwetsbaarheid van mensen, dan is het belangrijk na te gaan in hoeverre zij tegenslagen zelf kunnen opvangen of kunnen terugvallen op het inkomen van een partner.

Mensen die zijn getroffen door de coronacrisis hebben in 44 procent van de gevallen geen partner met betaald werk om op terug te vallen (Tabel 7).

Tabel 7 Eenverdiener

Eenverdiener	Getroffen	%	Totaal	%
Eenverdiener	160	44	531	40
Werkende partner	203	56	786	60
Totaal	363	100	1.317	100

In Tabel 8 is te zien dat ongeveer een derde van de getroffen personen aangeeft voldoende geld achter de hand te hebben om vier maanden zonder inkomsten op te vangen. Dit aandeel is ongeveer even groot als in de totale groep respondenten.

Tabel 8 Buffer om 4 maanden zonder inkomsten op te vangen

Buffer	Getroffen	%	Totaal	%
Heeft buffer	254	70	943	72
Heeft geen buffer	109	30	374	28
Totaal	363	100	1.317	100

Wat verder opvalt is dat de meeste mensen, ondanks dat ze getroffen zijn door de coronacrisis, nog steeds sparen. In vergelijking met de niet getroffen is het aantal spaarders wel lager. Degenen die wel sparen, sparen bovendien minder dan mensen die niet getroffen zijn. Blijkbaar hebben deze mensen ondanks een terugval in inkomen nog wel ruimte, zij het beperkt, om te sparen.

Tabel 9 Sparen

Sparen	Getroffen	%	Totaal	%
Ik spaar niet	89	25	230	19
Minder dan 50 euro	55	16	177	14
50 tot 100 euro	60	17	185	15
100 tot 200 euro	65	19	218	18
Meer dan 200 euro	81	23	436	35
Totaal	350	100	1.246	100

Als we kijken naar hoeveel spaargeld mensen hebben, dan zien we ook dat mensen die getroffen zijn door de coronacrisis over het algemeen minder spaargeld hebben dan mensen die niet getroffen zijn. De mediaan van spaargeld is € 7.500. Dat betekent dat de helft van de mensen €7.500 of minder spaargeld heeft, terwijl de mediaan van alleen de mensen die getroffen zijn door de coronacrisis € 3.750 is. Dit betekent dat deze groep, nog wel ruimte heeft om te sparen, maar minder dan degenen die niet getroffen zijn. Mogelijk komt dit doordat zij te maken hebben met een relatief beperkte inkomensterugval of omdat zij financiële compensatie via de steunmaatregelen hebben ontvangen.

4.4 Moeite met rondkomen

Mensen die getroffen zijn door de crisis geven vaker aan moeilijk rond te kunnen komen. Dat is op zich niet verrassend, omdat zij in veel gevallen te maken hebben met een inkomensterugval.

Tabel 10 Moeite met rondkomen

Rondkomen	Getroffen	%	Totaal	%
Gemakkelijk	202	56	930	71
Moeilijk	161	44	387	29
Totaal	363	100	1.317	100

Van de getroffen mensen kan 44 procent (enigszins) moeilijk rondkomen ten opzichte van 29 procent van de totale steekproef. Bijna 45 procent van de mensen die zijn getroffen geeft aan sinds de coronacrisis moeilijker rond te kunnen komen. Dat is een stuk meer dan onder de mensen die niet getroffen zijn.

4.5 Betaalproblemen

Mensen die getroffen zijn door de crisis hebben significant vaker betaalproblemen dan anderen (Tabel 11). Ruim een derde (34 procent) van hen kan één of meer rekeningen niet meer betalen.

Tabel 11 Betaalproblemen

Betaalproblemen	Getroffen	%	Totaal	%
Heeft betaalproblemen	122	34	232	18
Heeft geen betaalproblemen	241	66	1.085	82
Totaal	363	100	1.317	100

Tabel 12 Rekeningen niet kunnen betalen (n=122, meerdere antwoorden mogelijk)

Welke rekening(en) kunt u niet betalen?	Getroffen	%
Zorgverzekering	32	26
Energie	25	20
Water	21	17
Huur of hypotheek	20	16
Mobiele telefoon	19	16
Aflossing lening	18	15
Abonnementen	17	14
Gemeentelijke belastingen en/of waterschapsheffingen	14	11
Telecom (vaste telefoon, internet en televisie)	12	10
Zorgverleners	10	8
Schadeverzekering	10	8
Terugbetaling van te veel ontvangen toeslagen	9	7
Wegenbelasting	9	7
Kinderopvang	7	6
Postorderbedrijven en/of webshops	6	5
Contributies	6	5
Te weinig betaalde inkomstenbelasting	5	4
Verkeersboetes	5	4

De rekening die het vaakst niet betaald wordt is de zorgverzekering: ruim een kwart (26 procent) van de mensen die moeite hebben met het betalen van rekeningen zegt dat de zorgverzekering blijft liggen.

Tot slot hebben we gekeken naar het aandeel mensen dat het afgelopen half jaar een negatieve financiële gebeurtenis heeft meegemaakt. Ook hier blijken mensen die getroffen zijn door de crisis vaker dan anderen te maken gehad te hebben met gebeurtenissen als het ontvangen van een aanmaning, het treffen van een betalingsregeling of het niet kunnen opnemen van geld (Tabel 13).

Tabel 13 Financiële gebeurtenissen

Heeft uw huishouden in het afgelopen half jaar (vanaf mei 2020) een van de volgende gebeurtenissen meegemaakt?	Getroffen	%	Totaal	%
Een aanmaning ontvangen	96	26	209	16
Afbetalingsregelingen getroffen	97	27	206	16
Geen geld meer kunnen opnemen/niet kunnen pinnen	82	23	187	14
Weigering van een automatische incasso	87	24	184	14
Brieven van incassobureau of deurwaarder ontvangen	89	25	154	12
De huur/hypotheek meer dan 10 dagen te laat betaald	85	23	152	12
Creditcardschuld van meer dan 500 euro	71	20	143	11
Aangemeld bij CAK, vanwege achterstanden zorgverzekering	67	18	118	9
Voorschot op salaris aangevraagd	66	18	113	9
Loonbeslag gelegd op uw salaris	58	16	109	8
Energie afgesloten door te laat betalen	55	15	95	7

5. Omgaan met geldproblemen

In dit laatste hoofdstuk gaan we in op de vraag hoe mensen omgaan met de financiële problemen die door de crisis zijn ontstaan. Hier zien we opnieuw een beeld dat we al sinds het begin van de crisis zien. Mensen vangen een inkomensterugval vooralsnog zelf op door te bezuinigen of op spaargeld in te teren.

Veel mensen weten niet waar ze terecht kunnen voor hulp, maar verwachten wel dat ze die kunnen vinden op het moment dat ze dat nodig hebben. De bereidheid om hulp te accepteren is vrij groot. Ook verwachten mensen dat te doen voordat ze daadwerkelijk in de problemen komen. Het is de vraag hoe zich dat verhoudt tot wat onder andere schuldhulpverleners in de praktijk vaak zien: mensen die vaak juist laat hulp zoeken.

5.1 Opvangen van inkomensterugval

Van de mensen die een terugval in inkomsten heeft, vangen de meesten die op door te bezuinigen (62 procent) en door hun spaargeld te gebruiken (51 procent) (tabel 14).

Tabel 14 Strategieën van mensen met inkomensterugval om inkomensterugval op te vangen (n=237)

Wat heeft u gedaan om de inkomensterugval op te vangen?	Aantal	%
Bezuinigen	148	62
Spaargeld gebruikt	121	51
Anders, namelijk	38	16
Rood staan	37	15
Geld geleend bij familie/vrienden	36	15
Uitstel van betalingen aangevraagd	28	11
Financiële steunmaatregelen van de overheid aangevraagd	25	10
Geld geleend bij een financiële instantie	20	8
Advies of begeleiding gevraagd bij de gemeente	15	6
Voorschot gevraagd op salaris/vakantiegeld	15	6
Ik ben of mijn partner zijn meer gaan werken	14	5

5.2 Hulp bij financiële problemen

Zoals we in de vorige paragraaf hebben gezien, hebben de meeste mensen (dreigende) financiële problemen vooralsnog proberen te voorkomen door te bezuinigen of spaargeld aan te spreken. Het is de vraag of zij, wanneer dat nodig mocht blijken, weten waar zij terecht kunnen voor hulp. Tabel 15 laat zien dat 30 procent van de respondenten weet bij welke organisaties zij terecht kunnen. Nog eens 55 procent denkt de hulp te kunnen vinden wanneer dat nodig is.

Tabel 15 Bekend met organisaties voor financiële problemen

Weet u waar u terecht kunt met financiële problemen?	Getroffen	%	Totaal	%
Ja, ik weet de organisaties in mijn omgeving te vinden	96	26	395	30
Nee, maar ik kan het vast vinden als dit nodig is	202	56	727	55
Nee, ik zou niet weten bij welke organisaties ik terecht kan	65	18	195	15
Totaal	363	100	1.317	100

Weten waar je terecht kan voor hulp is de eerste stap. Belangrijker is te weten of mensen daadwerkelijk hulp gaan zoeken als dat nodig is. Tabel 16 geeft een antwoord op de vraag hoe groot mensen de kans inschatten dat zij actief hulp gaan zoeken.

Tabel 16 Kans op actief hulp zoeken

Hoe groot is de kans dat u zelf actief hulp zou zoeken?	Getroffen	%	Totaal	%
Klein	88	24	242	18
Niet groot, maar ook niet klein	117	32	400	30
Groot	158	44	675	51
Totaal	363	100	1.317	100

Meer dan de helft van de mensen in de totale steekproef acht de kans groot dat zij hulp zouden zoeken bij financiële problemen. Opvallend is dat juist de mensen die getroffen zijn vaker aangeven dat de kans klein is dat ze actief hulp zouden zoeken bij geldzorgen. Wanneer we kijken naar werksituatie (Tabel 17) dan zien we dat met name zzp'ers de kans kleiner inschatten dat ze actief hulp gaan zoeken.

Tabel 17 Kans op actief hulp zoeken naar werksituatie

Werksituatie	Hoe groot is de kans dat u zelf actief hulp zou zoeken?						Totaal
	Klein	%	Niet groot, maar ook niet klein	%	Groot	%	
Loondienst	113	15	238	31	408	54	759
Flexibel dienstverband	57	20	92	32	140	48	289
Zzp	85	25	95	28	159	47	339
Ondernemer	16	16	30	31	52	53	98
Totaal	271	18	455	31	759	51	1.485

Van de mensen die aangeven dat er een (zeer) kleine kans is dat ze hulp zouden zoeken bij geldzorgen, geeft bijna de helft (45 procent) aan dat dat is omdat ze ervan overtuigd zijn dat ze er zelf wel uitkomen. Een andere veelgenoemde reden is dat ze niet snel aan de bel trekken voor hulp (tabel 18).

Tabel 18 Redenen dat de kans klein is om zelf actief hulp te zoeken (n=242)

Wat zijn voor u redenen dat de kans klein is dat u zelf actief hulp zou zoeken?	Aantal	%
Omdat ik ervan ben overtuigd dat ik er zelf wel uitkom	110	45
Omdat ik niet het type ben dat gelijk aan de bel trekt, maar pas als ik er echt helemaal niet meer uitkom	94	39
Omdat ik me ervoor zou schamen naar anderen toe	42	17
Omdat hulp vragen betekent dat ik niet zelf in staat ben om het op te lossen	36	15
Omdat het niet zo veel zin zou hebben om hulp te vragen, want daarmee zijn mijn geldproblemen niet opgelost	34	14
Omdat ik me dom/onbekwaam voel als ik daar niet zelf uit zou komen	33	14
Omdat ik bang ben dat dan een hulpverlener bepaalt waar ik mijn geld wel of niet aan besteed	15	6
Omdat ik dan wel wat anders aan mijn hoofd heb	13	5
Omdat ik niet de energie zou hebben om mijn schulden aan te pakken	11	5

De meeste mensen zouden echter wel hulp accepteren als het wordt aangeboden. Dat verschilt niet tussen de mensen die wel en niet getroffen zijn (Tabel 19). Het is dus belangrijk om de groepen die niet zelf op zoek gaan naar hulp (zzp'ers) actief te benaderen en te wijzen op de hulp die voorhanden is.

Tabel 19 Kans op hulp accepteren

Hoe groot is de kans dat u hulp zou accepteren als dat wordt aangeboden?	Getroffen	%	Totaal	%
Klein	60	17	181	14
Niet groot, maar ook niet klein	118	33	435	33
Groot	185	51	701	53
Totaal	363	100	1.317	100

Van de mensen die aangeven dat de kans klein is dat ze hulp accepteren, geven de meeste mensen aan dat ze denken dat ze er zelf wel uitkomen (tabel 20).

Tabel 20 Redenen om dat de kans klein is om hulp te accepteren (n=181)

Wat zijn voor u redenen dat de kans klein is dat u hulp accepteert als u dat wordt aangeboden?	Aantal	%
Omdat ik ervan ben overtuigd dat ik er zelf wel uitkom	78	43
Omdat ik niet het type ben dat gelijk hulp accepteert, maar pas als ik er echt helemaal niet meer uitkom	65	36
Omdat ik me ervoor zou schamen naar anderen toe	31	17
Omdat ik me dom/onbekwaam voelen als ik daar niet zelf uit zou komen	27	15
Omdat ik vind dat anderen zich niet met mijn geldzaken moeten bemoeien	21	12
Omdat het niet zo veel zin zou hebben om hulp te vragen, want daarmee zijn mijn geldproblemen niet opgelost	19	10
Omdat hulp accepteren betekent dat ik niet zelf in staat ben om het op te lossen	18	10
Omdat ik dan wel wat anders aan mijn hoofd heb	13	7
Omdat ik bang ben dat dan een hulpverlener bepaalt waar ik mijn geld wel of niet aan besteed	11	6
Omdat ik niet de energie zou hebben om mijn schulden aan te pakken	10	6

Gezien het bovenstaande is het opvallend dat de helft van de mensen (51 procent) denkt hulp te zoeken bij financiële problemen voordat ze betalingsachterstanden hebben. Het is de vraag hoe zich dit verhoudt tot de praktijk, waarin veel mensen juist lang wachten voordat zij hulp zoeken bij financiële problemen.

Tabel 21 Hulp zoeken bij financiële problemen (n=1.317)

Wanneer zou u zelf actief hulp zoeken voor financiële problemen?	Aantal	%
Op het moment dat ik mijn spaargeld moet aanspreken, nog voordat ik betalingsachterstanden heb	267	20
Op het moment dat mijn spaargeld bijna op is, nog voordat ik betalingsachterstanden heb	418	32
Direct bij eerste betalingsachterstand – tot 1,000 euro	243	10
Bij betalingsachterstanden tussen de 1,000 en 3,000 euro	123	9
Bij betalingsachterstanden tussen de 3,000 en 5,000 euro	74	6
Bij betalingsachterstanden tussen de 5,000 en 10,000 euro	42	3
Bij betalingsachterstanden tussen de 10,000 en 20,000 euro	32	2
Bij betalingsachterstanden van meer dan 20,000 euro	20	2
Anders, namelijk:	21	2
Ik zou nooit zelf hulp zoeken	77	6

Bijlage 1 | Onderzoeksverantwoording

Onderzoeksopzet

In dit onderzoek kijken we naar de gevolgen van de coronacrisis in het algemeen en naar de gevolgen voor specifieke delen van de populatie. We doen bijvoorbeeld uitspraken over hoeveel procent van de mensen er getroffen is door de coronacrisis, maar ook hoeveel procent van de werknemers met een flexibel dienstverband getroffen zijn en of dat verschilt tussen werknemers met een vast of tijdelijk dienstverband.

Om dit te doen hebben we een vragenlijst uitgezet onder een steekproef die representatief is voor Nederland op geslacht, leeftijd, inkomen en werksituatie. In Nederland werken meer mensen in vaste of tijdelijke dienst dan in flexibele dienstverbanden of als zzp'er. Om toch de verschillende werksituaties met elkaar te kunnen vergelijken, hebben we de vragenlijst ook uitgezet onder zogenaamde quotagroepen: groepen werknemers met een flexibel dienstverband en zelfstandigen. Door deze aanvulling hebben we genoeg respondenten om uitspraken te kunnen doen over het verschil tussen de werksituaties. Tenzij expliciet vermeld, zoals in Hoofdstuk 2 of overal waar we werksituaties met elkaar vergelijken, doen we alleen uitspraken over de algemene steekproef.

Werksituaties

Zoals gezegd vergelijken we in dit onderzoek de gevolgen van de coronacrisis tussen verschillende werksituaties. We kijken specifiek naar of de gevolgen van de coronacrisis verschillen tussen werknemers met een vast of tijdelijk dienstverband, werknemers met een flexibel dienstverband, zzp'ers en ondernemers.

Tabel B.1 Samenstelling steekproef naar werksituatie

Werksituatie	Steekproef (n)	Aangevuld vanuit quotagroepen (n)	Totaal (n)
Loondienst	759	-	759
Flexibel dienstverband	59	230	289
Zzp	57	282	339
Ondernemer	20	78	98
Geen betaald werk	422	-	422
Totaal	1.317	590	1.907

De groep *Loondienst* bestaat uit werknemers die met een vast of tijdelijk dienstverband werken. In de tabellen en figuren duiden we deze groep omwille van de leesbaarheid van de tabellen aan met 'loondienst'.

De groep *Flexibel dienstverband* bestaat uit werknemers die in een flexibel dienstverband werken, zoals uitzendkrachten, werknemers met een oproepcontract of nulurencontract, of op detacheringbasis. We nemen hierbij alleen mensen mee die tenminste 12 uur per week werken. Werknemers met een flexibel dienstverband en een kleine baan (minder dan 12 uur per week) nemen we in dit onderzoek mee onder *Geen betaald werk*, het gaat hier om 25 respondenten.

De groep *Zzp* bestaat uit zelfstandigen zonder personeel en de groep *Ondernemer* bestaat uit ondernemers met personeel.

Bij de selectie van de quotagroepen zijn we uitgegaan van de werksituatie op het moment van de meting. In de quotagroepen zijn dus geen mensen meegenomen die bij de start van de crisis werkten als zelfstandigen of werknemer, maar op het moment van de meting geen betaald werk (als werknemer of zelfstandige) meer hebben.

Samenstelling steekproef

De steekproef is representatief op geslacht, leeftijd, huishoudinkomen en werkend/niet-werkend. We baseren ons hierbij op CBS-data uit 2018. Let op: het gaat hier om de representatieve steekproef van 1.317 respondenten. De quotagroepen zijn hier niet meegenomen.

Tabel B.2 Samenstelling steekproef en populatie naar geslacht

Geslacht	Steekproef (%)	CBS (%)
Man	49,7	50
Vrouw	50,3	50

Tabel B.3 Samenstelling steekproef en populatie naar leeftijd

Leeftijd	Steekproef (%)	CBS (%)
18-24	12,1	12
25-34	17,4	18
35-44	16,2	16
45-54	19,9	20
44-64	19,4	19
65 en ouder	15,0	15

Tabel B.4 Samenstelling steekproef en populatie naar huishoudinkomen

Jaarinkomen huishouden	Steekproef (%)	CBS (%)
	5,0	4
€ 10.000 - € 20.000	15,3	15
€ 20.000 - € 30.000	17,5	22
€ 30.000 - € 40.000	14,8	16
€ 40.000 - € 50.000	12,7	13
€ 50.000 - € 100.000	27,2	26
€ 100.000 - € 200.000	3,1	3
€ 200.000 of meer	0,0	0
Geen inkomen of wil niet zeggen	4,5	-

Tabel B.1 Samenstelling steekproef en populatie naar betaald werk – geen betaald werk

Werkend	Steekproef (%)	CBS (%)
Niet werkend	29,8	31
Werkend	70,2	69